

บุคคลผู้มีสิทธิตามกฎหมายในทรัพย์สินของพระภิกษุและคู่สมรส
THE PERSON WHO HAVE THE LEGAL RIGHT ON PROPERTIES OF
BUDDHIST MONK AND HIS WIFE

วรพจน์ ถานอมกุล*
Worapote Thanomkul

Received: October 10, 2019
Revised: November 13, 2019
Accepted: December 27, 2019

บทคัดย่อ

เมื่อชายและหญิงตกลงปลงใจแต่งงานกันโดยจดทะเบียนสมรส เกิดผลให้คู่สมรสเป็นสามีภริยากันตามกฎหมาย หากการสมรสไม่สิ้นสุดลงด้วยความตายหรือการหย่า หรือการถูกเพิกถอนโดยศาล การสมรสย่อมยังมีผลตามกฎหมายอยู่ การที่สามีออกบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ก็ไม่ทำให้การสมรสสิ้นสุดลง แต่ถ้การสมรสได้สิ้นสุดลงด้วยเหตุแห่งการมรณภาพของพระภิกษุ ทำให้ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภุมิลาเนาของพระภิกษุนั้นโดยพลัน ไม่ตกเป็นทรัพย์สินมรดกแก่ภริยาหรือทายาทของพระภิกษุนั้นแต่อย่างใด

คำสำคัญ : คู่สมรส ; ทรัพย์สินของพระภิกษุ ; ภุมิลาเนาของพระภิกษุ ; สมบัติของวัด

ABSTRACT

When the marriage between a man and a woman is registered, the spouses shall become husband and wife by law. If the marriage is not terminated by the death, the divorce or being revoked by the Court, it still exists. Marriage shall

* Lecturer, Department of Law, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

not be terminated by obtaining Buddhist monkhood of husband. However, if marriage is terminated by Buddhist monk's death, his properties acquired by him during his monkhood shall immediately become possessions of the monastery which is his domicile, shall not devolve on his wife or statutory heirs.

Keywords : Spouses; Properties of Buddhist monk; Domicile of Buddhist monk; Possessions of monastery

1. บทนำ

ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจคำว่า “พระภิกษุ” ให้ถูกต้องเสียก่อน โดยคำว่า “พระ” ตามพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ โดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) ให้ความหมายถึงคำนำหน้าที่ใช้ประกอบหน้าคำอื่นเพื่อแสดงความยกย่อง เคารพ นับถือ หรือให้ความสำคัญ (Somdet Phra Phutthakosajan (P.A.Payutto), 2016:260) ส่วนคำว่า “ภิกษุ” หรือ ภิกขุ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 หมายความว่า ชายที่บวชเป็นพระในพระพุทธศาสนา (The Royal Institute, 2556:870) ดังนั้น คำว่า “พระภิกษุ” ในที่นี้จึงหมายความว่า ชายที่ได้รับการบรรพชาอุปสมบทหรือบวชแล้วในพระพุทธศาสนา ดังนั้น จึงไม่รวมถึงแม่ชี สามเณร และนักพรต (Winutta Sangsook, 2016:63) และไม่ใช่นักบวชในศาสนาอื่นที่ไม่ใช่ศาสนาพุทธ และไม่รวมถึงพระจีนหรือพระญวนตามนัยของคำพิพากษาฎีกาที่ 504/2461 ซึ่งได้วินิจฉัยไว้ว่า พระจีนและพระญวนเป็นนักพรตไม่ใช่พระภิกษุสงฆ์ แต่น่าจะหมายรวมถึงพระลังกา พระเขมร พระพม่า พระลาว หรือพระฝรั่งที่บวชในประเทศไทยด้วย ทั้งนี้จะรวมถึงพระภิกษุในนิกายมหายานด้วยหรือไม่ น่าจะเป็นข้อเท็จจริงที่ต้องนำสืบพยานในศาลต่อไป (Umporn Na Takoutung, 1985:66) ดังนั้น เมื่อชายใดบวชเป็นพระภิกษุแล้ว แม้ไม่ได้ถูกบังคับให้ต้องหย่าขาดจากภริยาก็ตาม แต่ในระหว่างอยู่ในสมณเพศพระภิกษุจะต้องถือเพศพรหมจรรย์โดยเคร่งครัด จึงต้องตัดขาดจากการอยู่กินฉันสามีภริยาไปโดยปริยาย แม้ในทางกฎหมายจะถือว่ายังเป็นคู่สมรสกันอยู่ก็ตาม

อนึ่ง ตามประเพณีอันดีงามในการบวชเป็นพระภิกษุมิจำกัดคุณสมบัติไว้หลายประการ เช่น ต้องเป็นชายที่อายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ และไม่ใช่อุปบุคคลที่ถูกห้ามโดยเด็ดขาด เป็นต้น แต่ไม่มีจำกัดระยะเวลาในการบวชว่าจะต้องบวชนานเท่าใด ดังนั้น ชายบางคนจึงบวชเพียง 7 วัน บ้าง 15 วัน บ้าง 1 เดือน บ้าง แล้วแต่เหตุผลในการบวชของแต่ละคน ซึ่งการบวชเป็นระยะเวลาสั้นๆ จะไม่เกิดปัญหาในเรื่องทรัพย์สินของพระภิกษุ เพราะเมื่อลาสิกขาบทไปแล้ว พระภิกษุก็จะกลับคืนสู่สภาพเป็นฆราวาสเหมือนก่อนบวช ทรัพย์สินได้มาในระหว่างสมณเพศก็จะตกเป็นทรัพย์สินของ

ฆราวาสที่สึกแล้วนั่นเอง แต่ในกรณีที่เกิดปัญหาขึ้นบ่อยๆ คือ พระภิกษุที่บวชแล้วดำรงตนอยู่ในสมณเพศเรื่อยไปจนถึงแก่มรณภาพ มักเกิดข้อพิพาทกันในระหว่างภริยาและบรรดาทายาทโดยธรรมของพระภิกษุกับวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้น ว่าทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาก่อนบวชและทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างที่อยู่ในสมณเพศนั้นจะเป็นของใครเมื่อพระภิกษุถึงแก่มรณภาพลงแล้ว ดังนั้น จึงขอนำเสนอปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินของชายที่บวชเป็นพระภิกษุในขณะที่ยังมีคู่สมรสอยู่เป็นลำดับต่อไปนี้

2. ปัญหาเรื่องทรัพย์สินของชายที่บวชเป็นพระภิกษุในขณะที่ยังมีภริยาอยู่

การบรรพชาอุปสมบทหรือการบวชถือเป็นการประเพณีอันดีงามและเป็นกิจอันสำคัญที่สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน หากชายใดยินดีเข้าสู่สมณเพศแล้วจะต้องเป็นผู้อยู่ในฐานะผู้ครองเพศพรหมจรรย์ หมายความว่า มีรูปแบบความเป็นอยู่เหนือกามและกิเลสต่างๆ เป็นผู้สละทุกสิ่งทุกอย่างทางโลกแล้ว และอุทิศชีวิตตนเพื่อพระพุทธศาสนา มีพระธรรมวินัยเป็นกรอบควบคุมความประพฤติทั้งหมด แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายถือว่าพระภิกษุนั้นก็ยังมีฐานะเป็นพลเมืองผู้หนึ่งของรัฐ ความเป็นพระภิกษุหรือภิกษุภาวะไม่ทำให้พระภิกษุหลุดพ้นจากการปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐ แต่เนื่องจากพระภิกษุมีสถานะพิเศษแตกต่างจากประชาชนธรรมดาทั่วไป รัฐจึงได้บัญญัติกฎหมายพิเศษขึ้นเพื่อวางหลักเกณฑ์สำหรับพระภิกษุไว้โดยเฉพาะ เพื่อให้เกิดความถูกต้องและเหมาะสมกับการที่พระภิกษุสงฆ์ได้รับการยกย่องจากสังคมว่าเป็นผู้มีคุณงามความดีและเป็นปูชนียบุคคลผู้ที่ควรให้การเคารพบูชา ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่ากฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้นบังคับใช้แก่พระภิกษุนั้นเป็นกฎหมายเฉพาะ แต่ถ้าไม่มีกฎหมายเฉพาะก็ให้ใช้หลักกฎหมายทั่วไปซึ่งได้แก่กฎหมายที่ใช้กับบุคคลธรรมดาโดยทั่วไปนั่นเอง หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ สถานะทางกฎหมายสำหรับบุคคลธรรมดาที่พระภิกษุจะต้องปฏิบัติตามก็ยังมีอยู่ และยังมีสถานะทางกฎหมายสำหรับให้พระภิกษุต้องปฏิบัติตามโดยเฉพาะเพิ่มเติมเข้ามาอีกด้วยนั่นเอง

2.1 สามี้ออกบวชเป็นพระภิกษุในขณะที่ยังมีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายอยู่จะทำให้การสมรสสิ้นสุดลงหรือไม่

กฎหมายที่เกี่ยวข้องได้แก่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1501 บัญญัติว่า “การสมรสย่อมสิ้นสุดด้วยความตาย การหย่า หรือศาลพิพากษาให้เพิกถอน” ดังนั้น การสมรสจะสิ้นสุดลงตามกฎหมายก็ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งใน 3 ประการ ได้แก่ 1) ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตาย ซึ่งไม่รวมถึงการถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 64 แต่การสาบสูญสามารถยกขึ้นเป็นเหตุให้คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าต่อศาลได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและ

พาณิชย์ มาตรา 1516 (5) 2) การหย่าโดยความยินยอมของคู่สมรสทั้งสองฝ่าย หรือการหย่าโดยคำพิพากษาของศาลตามที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าต่อศาล 3) ศาลพิพากษาให้เพิกถอน คือเหตุใดเหตุหนึ่งตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดไว้ เช่น การสมรสที่เป็นโมฆียะ (มาตรา 1502) เนื่องจากชายหญิงที่สมรสกันมีอายุไม่ครบ 17 ปีบริบูรณ์ (มาตรา 1448 ประกอบมาตรา 1503) หรือการสมรสที่ชายหรือหญิงถูกกลั่นแกล้งให้สมรส (มาตรา 1506 ประกอบมาตรา 1503) เป็นต้น

ดังนั้น เมื่อพิจารณาตามกฎหมายดังกล่าวแล้ว การที่สามีออกบวชเป็นพระภิกษุไม่ใช่กรณีเหตุแห่งการสิ้นสุดของการสมรสตามกฎหมายแต่อย่างใด โดยเฉพาะการที่สามีบวชเป็นพระภิกษุโดยความยินยอมพร้อมใจของภริยาจะยาวนานเท่าใด ก็ได้ไม่ทำให้การสมรสสิ้นสุดลง ยกเว้นในกรณีที่สามีตั้งใจจะทิ้งภริยาไปยาวนานเกิน 1 ปี โดยภริยาไม่ยินยอม ภริยาสามารถยกเป็นเหตุฟ้องหย่าพระภิกษุผู้เป็นสามีได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (4) ได้อย่างไรก็ตามเมื่อบวชเป็นพระภิกษุแล้ว หากคู่สมรสทั้งสองฝ่ายมีความประสงค์หรือสมัครใจจะไปจดทะเบียนการหย่าเพื่อให้การสมรสสิ้นสุดลงตามกฎหมายก็ย่อมจะทำได้ และเมื่อจดทะเบียนการหย่านั้น มาตรา 1532 (ก) กำหนดให้จัดการแบ่งทรัพย์สินของสามีภริยาที่มีอยู่ในเวลาจดทะเบียนการหย่าเสียให้เสร็จสิ้นไปในขณะจดทะเบียนการหย่าด้วย

หลักกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันดังกล่าวข้างต้นมีความแตกต่างจากหลักกฎหมายไทยที่มีอยู่เดิม ได้แก่ กฎหมายลักษณะผัวเมียหรือพระอัยการลักษณะผัวเมีย บทที่ 38 ที่ได้บัญญัติไว้ว่า “หญิงชายราษฎรอยู่กินเป็นผัวเมียกัน สามีสรีรธาสละภรรยาแลทรัพย์สินของบวดเป็นภิกษุ สามเณรแล้ว แลสึกออกมาจะคืนอยู่กินด้วยหญิงอีกไซ้ ถ้าหญิงมีสมักเป็นภรรยา นั้นต่อไปก็ทำตามใจหญิง เหตุว่าบวดแล้วขาดจากผัวเมียกัน ถ้าชายถูกลากข่มขืนหญิงนั้น ท่านให้ไหมชายดุจทำแก่หญิงหม้ายนั้น” (Retrieved 2018, 9 July from libd.cms.nida.ac.th/thesis6/2557/b185202.pdf) ซึ่งหมายความว่า หญิงชายที่อยู่กินฉันสามีภริยากัน ต่อมาสามีมีศรัทธาที่จะแยกจากภรรยาและทรัพย์สินสมบัติออกบวชเป็นพระภิกษุ และต่อมาภายหลังเมื่อลาสิกขาบทแล้วประสงค์จะขอคืนไปอยู่กินฉันสามีภริยากับหญิงนั้นอีก ถ้าหญิงนั้นยินยอมอยู่กินฉันสามีภรรยาต่อไปก็ให้ทำตามความสมัครใจของหญิงนั้น เพราะตามกฎหมายลักษณะผัวเมียนั้นเมื่อชายบวชแล้วก็ให้ขาดจากการเป็นสามีภริยากับหญิงนั้น และถ้าหากชายใช้กำลังขืนใจหรือข่มขืนหญิงนั้น กฎหมายบังคับให้ลงโทษปรับไหมชายชดใช้ทดแทนให้หญิงประดุจดังกระทำต่อหญิงหม้ายด้วย แต่ตามกฎหมายปัจจุบันคือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1501 ได้แก้ไขให้การสมรสสิ้นสุดลงด้วยเหตุสามประการคือ ความตาย การหย่า หรือกรณีที่ถูศาลพิพากษาให้เพิกถอนเท่านั้น ไม่รวมถึงกรณีที่สามีออกบวช

เป็นพระภิกษุด้วย และต่อมาเมื่อมีการแก้ไขกฎหมายดังกล่าวแล้ว ได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 135/2498 วินิจฉัยยืนยันว่า แม้การที่สามเณรไปบวชทำให้ขาดจากการสมรสไม่ และจะถือว่าเป็น การทิ้งร้างไม่ได้ก็ตามแต่ทรัพย์ที่พระภิกษุได้นั้นเพราะเขาทำบุญให้พระภิกษุย่อมไม่ถือว่าเป็น สินสมรส ดังนั้น การที่สามเณรออกบวชเป็นพระภิกษุ ไม่ว่าจะบวชนานเท่าใดก็ไม่ทำให้การสมรสสิ้นสุด ลงตามกฎหมาย สามเณรที่เป็นพระภิกษุและภริยาจึงยังถือเป็นคู่สมรสที่มีสิทธิและหน้าที่ต่อกันตาม กฎหมายอยู่ต่อไป เพียงแต่ในการดำรงชีวิตต่างต้องแยกกันอยู่ไม่อาจใช้ชีวิตคู่อยู่กินร่วมกันกับภริยา ได้เหมือนเดิมอีกต่อไป

2.2 ปัญหาเรื่องทรัพย์สินของคู่สมรสก่อนการบวช

สำหรับทรัพย์สินของคู่สมรสก่อนการบวชนั้นกฎหมายระบุว่าสินส่วนตัวของคู่สมรสฝ่ายใดให้ฝ่ายนั้นเป็นผู้จัดการ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1473 ส่วนสินสมรสนั้น มาตรา 1476 ระบุให้สามีและภริยาต้องจัดการร่วมกัน หรือได้รับความยินยอมจากอีกฝ่าย ในกรณีต่อไปนี้เป็น (1) ขาย แลกเปลี่ยน ขายฝาก ให้เช่าซื้อ จำนอง ปลดจำนอง หรือโอนสิทธิจำนอง ซึ่ง อสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ที่อาจจำนองได้ (2) ก่อตั้งหรือทำให้สิ้นสุดลงทั้งหมดหรือ บางส่วนซึ่งภาระจำยอม สิทธิอาศัย สิทธิเหนือพื้นดิน สิทธิเก็บกิน หรือภาระติดพันใน อสังหาริมทรัพย์ (3) ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์เกินสามปี (4) ให้กู้ยืมเงิน (5) ให้โดยเสนาหา เว้นแต่การ ให้ที่พอควรแก่ฐานะานุรูปของครอบครัวเพื่อการกุศล สังคม หรือตามหน้าที่ธรรมจรรยา (6) ประนีประนอมยอมความ (7) มอบข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการวินิจฉัย และ (8) นำทรัพย์สินไป เป็นประกันหรือหลักประกันต่อเจ้าพนักงานหรือศาล ส่วนการจัดการสินสมรสอื่นๆ นอกจากกรณี ดังกล่าวนี้น สามีหรือภริยาจัดการได้เองโดยมิต้องได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้หากคู่สมรส ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฝ่าฝืน มาตรา 1480 ระบุให้คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งอาจฟ้องขอให้ศาลเพิกถอนนิติกรรม นั้นได้

ดังนั้น สรุปได้ว่าในเรื่องการจัดการทรัพย์สินของคู่สมรสที่แม้สามเณรได้ออกบวชแล้ว ก็ยัง ต้องอยู่ภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หากเป็นสินส่วนตัวที่มีอยู่ก่อนบวชของพระภิกษุ นั้น กฎหมายกำหนดให้พระภิกษุเป็นผู้จัดการดูแลเอง ส่วนสินสมรสที่มีอยู่ก่อนบวช กฎหมาย กำหนดให้พระภิกษุต้องจัดการร่วมกันหรือต้องให้ความยินยอมแก่ภริยาในการจัดการสินสมรสแปด ประการดังกล่าวข้างต้น แต่หากไม่ใช้การจัดการสินสมรสตามแปดประการนี้ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งย่อม จัดการได้เองอย่างเต็มที่โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่ง

ปัญหาสำคัญอีกเรื่องหนึ่งคือ ในระหว่างอยู่ในสมณเพศนั้น หากการสมรสสิ้นสุดลง เนื่องจากภริยาของพระภิกษุเกิดเสียชีวิตลง ทรัพย์สินของภริยาที่มีอยู่ในขณะที่เสียชีวิตจะตกเป็น

มรดกแก่พระภิกษุอย่างไร ซึ่งกรณีนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1628 ระบุไว้ว่า สามี ภริยาที่ร้างกัน หรือแยกกันอยู่โดยยังมีได้หย่าขาดจากกันตามกฎหมาย มิได้สิ้นไปซึ่งสิทธิโดยธรรมในการสืบมรดกซึ่งกันและกัน ดังนั้น เมื่อภริยาถึงแก่กรรมลงโดยไม่ได้ทำพินัยกรรม กฎหมายให้ทำการแบ่งปันทรัพย์มรดกทั้งหมดของภริยาให้แก่ทายาทโดยธรรม ซึ่งรวมทั้งพระภิกษุในฐานะคู่สมรสตามกฎหมายด้วย ส่วนการแบ่งปันทรัพย์มรดกให้เป็นไปตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ แต่ถ้าภริยาได้ทำพินัยกรรมแสดงเจตนาให้พระภิกษุได้รับทรัพย์สินอย่างหนึ่งอย่างใดตามพินัยกรรมก็สามารถทำได้ และพระภิกษุก็ยังมีสิทธิที่จะได้รับมรดกในส่วนโดยธรรมของตนจากทรัพย์มรดกของภริยาที่ไม่ได้ระบุไว้ในพินัยกรรมได้อีกส่วนหนึ่งด้วย ตามนัยแห่งมาตรา 1621 ที่ว่า “เว้นแต่ผู้ทำพินัยกรรมจะได้แสดงเจตนาที่กำหนดไว้ในพินัยกรรมเป็นอย่างอื่น แม้ทายาทโดยธรรมคนใดจะได้รับทรัพย์สินอย่างหนึ่งอย่างใดตามพินัยกรรม ทายาทคนนั้นก็ยังมีสิทธิที่จะเรียกเอาส่วนโดยธรรมของตนจากทรัพย์มรดกส่วนที่ยังไม่ได้จำหน่ายโดยพินัยกรรมจนเต็มอีกก็ได้” และทั้งนี้ในทางกลับกันหากการสมรสสิ้นสุดลงเนื่องจากการมรณภาพของพระภิกษุทรัพย์สินของพระภิกษุที่จะตกเป็นมรดกแก่ภริยาในฐานะทายาทโดยธรรมจะมีได้เฉพาะทรัพย์สินของพระภิกษุที่มีอยู่ก่อนบวชเท่านั้น ซึ่งเหตุผลในเรื่องนี้จะได้กล่าวถึงในหัวข้อต่อไป แต่ภริยายังสามารถเป็นผู้รับพินัยกรรมได้ หากพระภิกษุได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินใดทั้งก่อนบวชและหลังบวชให้แก่ภริยาขณะเมื่อมีชีวิตก่อนถึงแก่กรรม และภริยายังสามารถเรียกร้องเอาส่วนโดยธรรมของตนจากทรัพย์มรดกของสามีที่มีอยู่ก่อนออกบวชเป็นพระภิกษุตามมาตรา 1621 ดังกล่าวข้างต้นด้วยเช่นกัน ซึ่งหลักเกณฑ์นี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ยืนยันไว้ใน มาตรา 1624 ที่ว่า “ทรัพย์สินใดเป็นของบุคคลก่อนอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ทรัพย์สินนั้นหากตกเป็นสมบัติของวัดไม่ และให้เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของบุคคลนั้น หรือบุคคลนั้นจะจำหน่ายโดยประการใดตามกฎหมายก็ได้”

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ภริยาถึงแก่กรรมดังกล่าวข้างต้น หากพระภิกษุจะเรียกร้องหรือฟ้องร้องเอาทรัพย์มรดกในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรมของภริยา ย่อมทำได้ก็ต่อเมื่อพระภิกษุได้เลิกจากการเป็นพระภิกษุ แต่พระภิกษุอาจเรียกร้องเอามรดกส่วนของตนจากทรัพย์มรดกของภริยาในฐานะผู้รับพินัยกรรมได้ ทั้งนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1622 ที่ระบุว่า “พระภิกษุนั้น จะเรียกร้องเอาทรัพย์มรดกในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรมไม่ได้ เว้นแต่จะได้เลิกจากสมณเพศมาเรียกร้องภายในกำหนดอายุความตามมาตรา 1754 แต่พระภิกษุนั้นอาจเป็นผู้รับพินัยกรรมได้” จากกฎหมายมาตรา 1622 นี้ แสดงว่าแม้จะออกบวชเป็นพระภิกษุ กฎหมายก็ไม่ได้ตัดพระภิกษุจากการเป็นทายาท ดังนั้น พระภิกษุจึงยังมีฐานะเป็นทั้งทายาทโดยธรรมและผู้รับพินัยกรรม แต่กรณีที่พระภิกษุเป็นทายาทโดยธรรมในกองทรัพย์มรดกที่ยังมีบุคคลอื่นใดตามมาตรา

1629 อยู่อีกด้วย เช่น บิดา มารดา หรือบุตรของเจ้ามรดกร่วมอยู่ด้วยกับพระภิกษุ มาตรา 1622 ได้กำหนดห้ามไม่ให้พระภิกษุเรียกร้องโดยประการใดๆ รวมทั้งการนำคดีขึ้นฟ้องร้องต่อศาลเพื่อขอแบ่งทรัพย์มรดก เว้นแต่กรณีที่เกิดอุบัติเหตุโดยธรรมชาติโดยธรรมทุกคนตกลงแบ่งปันทรัพย์มรดกกันได้โดยไม่ต้องเรียกร้องหรือฟ้องร้องต่อกันอีก เหตุที่กฎหมายต้องบัญญัติห้ามไว้ ก็น่าจะเป็นเพราะเหตุผลว่า เป็นการที่ไม่เหมาะสมที่พระภิกษุจะมาห่วงกังวลในการสะสมทรัพย์สมบัติ เพราะการบวชถือเป็นการสละแล้วในทางโลก ดังนั้น เพื่อไม่ให้ขัดกับหลักพระธรรมทางศาสนาพุทธ กฎหมายจึงกำหนดให้พระภิกษุที่ยังติดใจเรียกร้องหรือฟ้องร้องเอาทรัพย์มรดกต้องสึกออกจากสมณเพศเสียก่อน แล้วจึงไปเรียกร้องหรือฟ้องร้องต่อศาลภายในอายุความตามมาตรา 1754 คือ 1 ปี นับแต่ได้รู้หรือควรจะได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดก หรือ 10 ปีนับแต่เจ้ามรดกตาย

สำหรับมาตรา 1622 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ดังกล่าวมาข้างต้นนี้ มีที่มาจากกฎหมายมรดกที่ตราขึ้นไว้ตั้งแต่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเอกาทศรถ แห่งกรุงศรีอยุธยา เมื่อปีพุทธศักราช 2155 โดยบัญญัติไว้ในบทที่ 36 ที่ว่า “.....ถ้าคุณหัชฐมรดนภาพ บิดา มารดา ญาติพี่น้อง ลูกหลาน เป็นเจ้าภิกษุอยู่ในศิขาบตแล้ว จะป็นเอาทรัพย์มรดกคุณหัชฐนั้นมิได้ เหตุว่าเป็นบุตรพระเจ้าแล้ว ถ้าคุณหัชฐมรดนภาพนั้นอุทิศไว้ถวายสวัญญาณะกะทรัพย์ อวิญญาณะกะทรัพย์ แก่เจ้าภิกษุเป็นญาติพี่น้อง ลูกหลาน จึงรับเอาทรัพย์ทั้งนั้นเป็นของเจ้าภิกษุได้.....” (Retrieved 2018, 9 July from digi.library.tu.ac.th/thesis/la/1088/07CHAPTER_2pdf) ซึ่งมีความหมายว่า เมื่อฆราวาสถึงแก่กรรม พระภิกษุที่อยู่ในสมณเพศจะเรียกร้องเอาทรัพย์มรดกของฆราวาสไม่ได้ เพราะถือว่าพระภิกษุเป็นบุตรของพระเจ้า (หรือพระสัมมาสัมพุทธเจ้า) แล้ว แต่ถ้าฆราวาสผู้วายชนม์ได้อุทิศถวายทรัพย์สินใดให้แก่พระภิกษุ พระภิกษุก็ย่อมรับไว้ได้ ดังนั้น มาตรา 1622 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังคงมีใจความเช่นเดียวกันกับกฎหมายมรดกที่ใช้ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เรื่อยมานั่นเอง

2.3 ปัญหาเรื่องทรัพย์สินของคู่สมรสหลังการบวช

ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนเสียก่อนว่าทรัพย์สินในส่วนที่พระภิกษุได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศนั้นถือเป็นสินสมรสหรือไม่ ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1474 ระบุว่า สินสมรสได้แก่ทรัพย์สิน (1) ที่คู่สมรสได้มาระหว่างสมรส (2) ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาระหว่างสมรสโดยพินัยกรรม หรือโดยการให้เป็นหนังสือ เมื่อพินัยกรรมหรือหนังสือยกให้ระบุว่า เป็นสินสมรส (3) ที่เป็นดอกผลของสินส่วนตัว และถ้ากรณีเป็นที่สงสัยว่าทรัพย์สินอย่างหนึ่งเป็นสินสมรสหรือไม่ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นสินสมรส ดังนั้น ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาระหว่างสมรสที่เกิดขึ้นภายหลังการบวช หรือที่เกิดขึ้นในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศนั้น จึงน่าจะ

จัดเป็นสินสมรสตามมาตรา 1474 นี้ แต่ในประเด็นเรื่องนี้ศาลฎีกาได้วินิจฉัยและตีความเอาไว้ในคำพิพากษาฎีกาที่ 135/2498 ว่า แม้การที่สามีไปบวชทำให้ขาดจากการสมรสไม่ และจะถือว่าเป็นการทิ้งร้างไม่ได้ก็ตาม แต่ทรัพย์สินที่พระภิกษุได้นั้น เพราะเขาทำบุญให้พระภิกษุยอมไม่ถือเป็นสินสมรส ตามมาตรา 1474 (1) คู่สมรสจะแบ่งทรัพย์สินนี้ก็หนึ่งตามมาตรา 1533 ไม่ได้ ซึ่งคำพิพากษานี้ตรงกับกฎหมายลักษณะผัวเมียหรือพระอัยการลักษณะผัวเมีย บทที่ 37 ที่ว่า “สามีศรัทธาในพระศาสนาละภริยาและทรัพย์สินและสรรพเหตุ บวชเป็นพระภิกษุและสามเณร สินเดิมและสินสมรสของชายสิทธิแก่หญิง” ดังนั้น ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาระหว่างอยู่ในสมณเพศ เพราะเหตุเขาทำบุญให้ จึงไม่อยู่ในบังคับของกฎหมายครอบครัว ไม่เป็นสินสมรส และคู่สมรสของพระภิกษุจะแบ่งทรัพย์สินนั้นก่อนตกเป็นสมบัติของวัดหาได้ไม่ (Umporn Na Takoutung, 2528 : 69)

ต่อมาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้วางหลักกฎหมายเรื่องทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาภายหลังจากที่บวชแล้วไว้ตามมาตรา 1623 ว่า “ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศนั้น เมื่อพระภิกษุนั้นถึงแก่ภรรณาภาพ ให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้น เว้นไว้แต่พระภิกษุนั้นจะได้จำหน่ายไปในระหว่างชีวิตหรือโดยพินัยกรรม” และมาตรา 1624 ที่กฎหมายได้บัญญัติขยายความมาตรา 1623 ว่า “ทรัพย์สินใดเป็นของบุคคลก่อนอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ทรัพย์สินนั้นหากตกเป็นสมบัติของวัดไม่ และให้เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมของบุคคลนั้น หรือบุคคลนั้นจะจำหน่ายโดยประการใดตามกฎหมายก็ได้” ทั้งสองมาตรานี้มีประวัติศาสตร์ที่มายาวนานตั้งแต่รัชสมัยของพระเจ้าเม็งราย (มังราย) มหาราช กษัตริย์ผู้สถาปนานครเชียงใหม่ ซึ่งอยู่ในช่วงเวลาเดียวกันกับพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระมหากษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัย ในราวปีพุทธศักราช 1822 ถึงพุทธศักราช 1841 ซึ่งได้บัญญัติหลักกฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินของพระภิกษุไว้ดังนี้ “พระภิกษุไปตายในเฮือน ข้าวของยังอยู่วัดก็ดี ภิกษุไปตายที่วัดข้าวของยังอยู่ที่บ้านก็ดี คับบ่ส่งผู้ใดผู้หนึ่งไว้ ข้าวของนั้นเป็นของสงฆ์เสียแล ผิดว่าพระภิกษุ หากบั้นผู้ใดว่าของอันนั้นกูบ่มีงบัตนี้แล ของอันนั้นบ่เป็นของสงฆ์ พระภิกษุสั่งเป็นกำด้วยอาลัยว่า คับบ่ตายของอันนี้มึงเอาเตอะ คับบ่ตายบ่เอาแล้วตายไปตั้งอัน กิริยาอันพระภิกษุสั่งครวไว้สันนี้ ของยังเป็นของสงฆ์ ผู้ที่พระภิกษุสั่งไว้หื้อนั้นจักเอาบ่ได้แล” ตามกฎหมายมังรายศาสตร์นี้ พระเจ้าเม็งรายมหาราชได้วางหลักกฎหมายเรื่องทรัพย์สินของพระภิกษุหลังจากบวชแล้วนั้น ให้ตกเป็นของสงฆ์ (วัด) แต่หากพระภิกษุยกทรัพย์สินใดให้ใครในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของผู้นั้น ไม่ตกเป็นของสงฆ์ (วัด) แต่อย่างไร และหากพระภิกษุได้ทำคำสั่งเพื่อตายยกทรัพย์สินให้แก่บุคคลใดก็ตาม แม้ต่อมาพระภิกษุมรณภาพลงทรัพย์สินนั้นก็ยังเป็นของสงฆ์ (วัด) ไม่ตกเป็นของผู้ที่พระภิกษุยกให้

โดยคำสั่งเผื่อตายนั้น (คำสั่งเผื่อตายไม่ใช่พินัยกรรมตามกฎหมายปัจจุบัน) สรุปได้ว่า ทรัพย์สินทั้งหมดทั้งปวงของพระภิกษุที่มรณภาพลงให้ตกเป็นของวัดทันที เว้นแต่เป็นทรัพย์สินที่พระภิกษุได้ยกให้ใครไปก่อนมรณภาพก็ให้ตกเป็นของคนผู้นั้น หลักกฎหมายนี้สะท้อนให้เห็นว่าทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างดำรงสมณเพศนั้น เป็นทรัพย์สินที่มีผู้ศรัทธาได้ถวายไว้แก่พระภิกษุซึ่งมีทั้งที่ตั้งใจจะถวายให้พระภิกษุเป็นการส่วนตัวก็ดี หรือตั้งใจถวายให้วัดโดยผ่านทางพระภิกษุก็ดี ให้ตกเป็นของวัดทั้งสิ้นเมื่อพระภิกษุนั้นมรณภาพลง (Retrieved 2018, 11 July from <https://www.gotoknow.org/posts/442862>)

ต่อมาตามกฎหมายลักษณะมรดก บทที่ 36 และบทที่ 2 ก็ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้ไว้โดยสอดคล้องกันกับกฎหมายมั่งรายนาศาสตร์ ดังนี้ บทที่ 36 บัญญัติว่า “ภิกษุจุติจากอาตมภาพและคฤหัสถ์จะเป็นเจ้ามรดกนั้นมิได้ เหตุว่าเขาทำบุญให้แก่เจ้าภิกษุเป็นของอยู่ในอารามท่านแล้ว ถ้าเจ้าภิกษุอุทิศไว้ให้ท่านแก่คฤหัสถ์จึงจะรับทานได้ ถ้าเจ้าภิกษุจุติจากอาตมภาพ ทรัพย์นั้นคงเป็นของในอาราม ผู้ใดว่ากล่าวเอา ท่านว่ามีได้เลย” และบทที่ 2 บัญญัติว่า “อนึ่ง ผู้มรณภาพเอาสริณญาณภทฺธและอวิญญานภทฺธไปฝากไว้ยังอารามก็ดี แลสั่งไว้ให้ทำบุญให้ทานก็ดี แลเฉพาะแก่เจ้าภิกษุของคฤหัสถ์ ผู้ใดจะเอาออกจากอารามนั้นมิได้ ท่านว่าผู้นั้นมีพันธตุราบาย” บทบัญญัติในกฎหมายลักษณะมรดกทั้งสองบทนี้แสดงให้เห็นว่าทรัพย์สินที่ชาวบ้านนำไปถวายพระนั้นเป็นของทำบุญ ไม่ใช่ให้เป็นส่วนตัว แต่ให้เพราะเป็นพระภิกษุ เมื่อพระภิกษุนั้นมรณภาพ กฎหมายจึงให้ตกเป็นสมบัติของวัด (Umporn Na Takoutung, 2528:68)

จากหลักกฎหมายดังกล่าวมาข้างต้น โดยเฉพาะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 เป็นกฎหมายเฉพาะสำหรับพระภิกษุ โดยการวางหลักเกณฑ์ไว้ ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาระหว่างเวลาที่บวชอยู่ในสมณเพศนั้น ไม่ว่าจะได้อะไรเช่นมีผู้นำมาถวายให้ การรับโดยพินัยกรรมหรือเป็นเงินค่าตอบแทนแก่พระภิกษุ เช่น การขายทรัพย์สินแล้วได้รับชำระราคาทรัพย์สินนั้น เงินค่าเช่า ดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร หรือเบี้ยหวัดบำนาญที่ได้รับทุกเดือน หรือผลตอบแทนต่างๆ ที่พระภิกษุได้รับมาหลังจากเวลาที่บวชจนถึงแก่มรณภาพ ให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้น แต่ก่อนมรณภาพพระภิกษุสามารถที่จะทำการจำหน่ายทรัพย์สินที่ได้มาดังกล่าวให้แก่บุคคลภายนอกด้วยการให้หรือขาย หรือจะทำพินัยกรรมยกให้แก่บุคคลภายนอก ไม่ว่าจะป็นภริยา บุตร บิดา มารดา ญาติพี่น้อง ก็ย่อมทำได้ แต่พระภิกษุต้องทำการจำหน่ายให้เสร็จสมบูรณ์ตามกฎหมายเสียตั้งแต่ในขณะที่ยังมีชีวิต โดยถ้าเป็นอสังหาริมทรัพย์ที่ต้องจดทะเบียนตามกฎหมาย ก็ต้องดำเนินการเสียให้เสร็จสิ้นครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ มิฉะนั้นการจำหน่ายทรัพย์สินนั้นอาจตกเป็นโมฆะได้ ดังนั้นของคำพิพากษาฎีกาที่ 6354/2540 ที่ว่า แม้จำเลยที่

2 จะได้ทำสัญญาจะซื้อขายที่ดินพิพาทกับพระภิกษุ ส. ไว้แล้วตั้งแต่ปี พ.ศ.2528 และได้ชำระราคาที่ดินครบถ้วนแล้วก็ตาม แต่พระภิกษุ ส. ยังไม่ได้จดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินพิพาทแก่จำเลยที่ 2 จนพระภิกษุ ส. ถึงแก่มรณภาพเมื่อปี พ.ศ.2530 เมื่อซื้อเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินพิพาทยังเป็นพระภิกษุ ส. อยู่ ที่ดินพิพาทจึงเป็นทรัพย์สินของพระภิกษุ ส. ที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศ จึงต้องตกเป็นสมบัติของวัดในทันทีที่พระภิกษุ ส. มรณภาพ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 ซึ่งสอดคล้องกับคำพิพากษาฎีกาที่ 1816/2542 และคำพิพากษาฎีกาที่ 1316/2544 (ประชุมใหญ่) ดังนั้น การที่ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างสมณเพศตามมาตรา 1623 ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภุมิลาเนาของพระภิกษุนั้น จึงเป็นการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจากพระภิกษุไปเป็นกรรมสิทธิ์ของวัดที่เป็นภุมิลาเนาของพระภิกษุในทันทีที่พระภิกษุถึงแก่มรณภาพ เพราะเป็นไปโดยผลของกฎหมายนั่นเอง และเป็นที่น่าสังเกตได้ว่ามาตรา 1623 ใช้คำว่า “.....ให้ตกเป็นสมบัติของวัด.....” ซึ่งเป็นการตกทอดโดยผลของกฎหมาย วัดจึงไม่ใช่ทายาทโดยธรรมของพระภิกษุผู้มรณภาพ เจ้าหนี้ของพระภิกษุจึงไม่น่าจะรับชำระหนี้จากทรัพย์สินของพระภิกษุก่อนตกเป็นสมบัติของวัดได้ เพราะไม่ว่ามูลหนี้จะเกิดขึ้นก่อนบวชหรือหลังจากบวชแล้วก็ตาม เมื่อพระภิกษุมรณภาพทรัพย์สินของพระภิกษุย่อมตกแก่วัดฯในทันทีทันใดนั้น โดยไม่ต้องรอให้วัดฯ แสดงเจตนารับเอาทรัพย์สินนั้นด้วยแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตามได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 439/2479 ได้วินิจฉัยไว้ว่า พระภิกษุไปกู้เงินโจทก์ระหว่างอยู่ในสมณเพศ ต่อมาพระภิกษุนั้นถึงแก่มรณภาพโดยไม่มีพินัยกรรม ก่อนที่มรดกจะต้องเป็นของวัด จะต้องใช้หนี้แก่เจ้าหนี้ของพระภิกษุผู้มรณภาพเสียให้สิ้นเชิงก่อน ในเรื่องนี้มีผู้ให้คำอธิบายไว้ว่า ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 ใช้คำว่า “.....ให้ตกเป็นสมบัติของวัด.....” ซึ่งคำว่า “สมบัติ” หมายความถึง สิ่งที่มีค่าที่เป็นทรัพย์สินไม่รวมถึงหนี้สินด้วย สมบัติจึงหมายถึงทรัพย์สินสุทธิหลังจากหักใช้หนี้สินแล้ว หากเป็นที่ดินที่ติดจำนองก็ต้องใช้หนี้จำนองเสียก่อน และส่วนที่ปลอดจำนองแล้วจึงจะเป็นสมบัติตก ได้แก่ วัดฯ (Umporn Na Takoutung,2528:70)

ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 ยังมีข้อสังเกตที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ คำว่า “วัดที่เป็นภุมิลาเนาของพระภิกษุที่มรณภาพนั้น” หมายถึงวัดที่มีคุณสมบัติตามที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มาตรา 31 บัญญัติไว้ว่าให้วัด หมายถึง วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา หรือสำนักสงฆ์โดยมีพระภิกษุจำอยู่ตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไป และจะต้องเป็นวัดที่พระภิกษุสังกัดอยู่ ทั้งนี้ หากเป็นกรณีของพระตุตงค์ก็ให้ถือเอาวัดที่พระภิกษุสังกัดอยู่เป็นภุมิลาเนาเช่นกัน (Winutta Sangsook, 2559:68) ซึ่งในเรื่องวัดที่เป็นภุมิลาเนาของพระภิกษุตามมาตรา 1623 นี้มีคำพิพากษาฎีกาที่

564/2536 วินิจฉัยไว้ว่า หนังสือสุทธินิพนธ์สำหรับพระภิกษุประกอบกับเอกสารอื่นๆ ของพระภิกษุผู้มรณภาพได้แก่ใบมรณภาพ ใบแต่งตั้งเป็นพระครู คำขอรับมรดกของมารดา และบัญชีเงินฝากต่างระบุว่าผู้ตายมีที่อยู่ที่วัดผู้ร้อง แสดงว่าผู้ตายถือเอาวัดผู้ร้องเป็นสถานที่อยู่เป็นสำคัญ วัดผู้ร้องจึงถือเป็นภูมิลำเนาของผู้ตายหรือพระภิกษุผู้มรณภาพนั้น ซึ่งจากคำพิพากษานี้แสดงให้เห็นว่าศาลฎีกาให้ความสำคัญแก่หนังสือสุทธินิพนธ์สำหรับพระภิกษุที่มรณภาพเป็นสำคัญในการระบุภูมิลำเนาของพระภิกษุตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1623 และเนื่องจากวัดไม่ใช่ทายาทโดยธรรมของพระภิกษุผู้มรณภาพดังกล่าวมาข้างต้น และการที่ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุนั้น วัดในฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียและมีสิทธิร้องขอต่อศาลให้ทำการตั้งผู้จัดการมรดกได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1713 ที่บัญญัติไว้ว่า “ทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการจะร้องต่อศาลขอให้ตั้งผู้จัดการมรดกก็ได้.....” โดยผู้จัดการมรดกในกรณีนี้มีหน้าที่ต้องจัดการโอนทรัพย์สินให้แก่วัดฯจนเสร็จสิ้น

3. บทสรุป

เมื่อชายและหญิงแต่งงานและจดทะเบียนสมรสโดยชอบด้วยกฎหมาย ครั้นต่อมาสามีได้ตกลงปลงใจบวชเป็นพระภิกษุในบวรพระพุทธศาสนา ก็หาได้ทำให้การสมรสตามกฎหมายสิ้นสุดลงไม่ ทรัพย์สินของคู่สมรสก่อนการบวชต้องแบ่งเป็นสินส่วนตัวและสินสมรส ถ้าเป็นสินส่วนตัวของคู่สมรสฝ่ายใดให้ฝ่ายนั้นเป็นผู้จัดการ ส่วนสินสมรสที่เกิดขึ้นก่อนการบวชให้สามีบริหารจัดการได้เอง เว้นแต่จะเป็นกิจกรรมแปดประเภท เช่น การขายอสังหาริมทรัพย์ การให้เช่าอสังหาริมทรัพย์เกินสามปี หรือการให้กู้ยืมเงิน เป็นต้น ที่คู่สมรสจะต้องจัดการร่วมกัน หรือจะต้องได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่งก่อนจัดการ ต่อมา ระหว่างอยู่ในสมณเพศ หากการสมรสสิ้นสุดลงเพราะภริยาถึงแก่ความตาย พระภิกษุมีสิทธิได้รับทรัพย์สินมรดกของภริยาในฐานะทายาทโดยธรรม แต่ถ้าภริยาได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินมรดกให้แก่พระภิกษุ พระภิกษุก็รับไว้ได้ และนอกจากนั้นพระภิกษุยังมีสิทธิที่จะได้รับส่วนแบ่งโดยธรรมของตนจากทรัพย์สินมรดกของภริยาในส่วนที่ยังไม่ได้จำหน่ายโดยพินัยกรรมจนเต็มอีกด้วย แต่พระภิกษุจะเรียกร้องหรือฟ้องร้องเอาทรัพย์สินมรดกในฐานะที่เป็นทายาทโดยธรรมไม่ได้ เว้นแต่จะสืบจากสมณเพศมาเรียกร้องภายในกำหนดอายุความตามกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายก็ไม่ได้ห้ามพระภิกษุเป็นผู้รับพินัยกรรมของผู้อื่นรวมทั้งภริยาด้วย

ภายหลังที่พระภิกษุบวชแล้ว กฎหมายกำหนดให้ทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศ ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภูมิลำเนาของพระภิกษุในเมื่อพระภิกษุนั้นถึงแก่มรณภาพลง แต่พระภิกษุมีสิทธิตามกฎหมายในระหว่างมีชีวิตอยู่ที่จะจำหน่าย เช่น ยกให้ หรือ

ขาย หรือ ทำพินัยกรรมยกให้แก่บุคคลภายนอก ซึ่งรวมทั้งภริยาของพระภิกษุด้วยก็ให้ทำได้ ส่วนทรัพย์สินของพระภิกษุก่อนที่จะบวชไม่ตกเป็นสมบัติของวัดฯ โดยกฎหมายให้เป็นมรดกตกทอดไปยังทายาทโดยธรรมของพระภิกษุ หรือในระหว่างมีชีวิตอยู่พระภิกษุจะจำหน่ายไปอย่างไรตามกฎหมายก็ได้ ทั้งนี้ เนื่องจากทรัพย์สินของพระภิกษุที่ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศนี้ไม่ได้เป็นสินสมรสและไม่ใช่ทรัพย์สินมรดก เมื่อพระภิกษุมรณภาพจึงไม่จำเป็นต้องแบ่งให้แก่ภริยาตามกฎหมายในฐานะเป็นสินสมรสและในฐานะทายาทโดยธรรมแต่อย่างใด ดังนั้น โดยสรุปว่า หากพระภิกษุไม่ได้จำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาระหว่างที่อยู่ในสมณเพศให้แก่ผู้ใด เช่น ภริยา หรือบุตรของพระภิกษุ หรือไม่ได้ทำพินัยกรรมยกให้ใครเสียตั้งแต่ยังมีชีวิตอยู่ เมื่อพระภิกษุมรณภาพลงทรัพย์สินที่พระภิกษุได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศนี้กฎหมายกำหนดให้ตกเป็นสมบัติของวัดที่เป็นภุมิลาเนาของพระภิกษุ ไม่ตกเป็นทรัพย์สินมรดกแก่ภริยาหรือทายาทของพระภิกษุแต่อย่างใด โดยวัดฯ ในฐานะเป็นผู้มีส่วนได้เสียตามกฎหมายมีสิทธิที่จะขอให้ศาลตั้งผู้จัดการมรดกเพื่อทำการโอนทรัพย์สินให้แก่วัดฯต่อไปจนเสร็จสิ้น

References

- Office of the Royal Society. (2016). *Dictionary of The Royal Institute 2011*. Bangkok: Nanmebook Co.,Ltd.
- Somdet Phra Phutthakosajan (P.A.Payutto). (2016). *Dictionary of Buddhism*. 27th edition. Bangkok : Publishing House of Buddhism of Dharmasapa.
- Succession of Buddhist Monk. [Online]. [2018, 9 July] Available from: digi.library.tu.ac.th/thesis/la/1088/07CHAPTER_2pdf.
- The Property Relations Between Husband and Wife and the Devolution of Asset and Estate of Monk. [Online].[2018,9 July] Available from: libcms.nida.ac.th/thesis6/2557/b185202.pdf.
- The Right of Property of Buddhist Monk. [Online].[2018.11 July] Available from <http://www.gotoknow.org/posts/442862>.
- Umporn Na Takuatung. (1985). *Civil and Commercial Code : Succession*. Bangkok : Krung Siam Publishing.
- Winutta Sangsook. (2016). *Civil and Commercial Code: Succession*. Bangkok: Ramkhamhaeng University Press.